

Національний університет
«Одеська Юридична Академія»

Факультет прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції)

Кафедра криміналістики, судових експертиз
та поліграфології

Національний центр судових експертиз
при Міністерстві юстиції
Республіки Молдова

Міжнародна громадська організація
«Конгрес Криміналістів»

Одеський науково-дослідний
Інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«КРИМІНАЛІСТИКА МАЙБУТНЬОГО:
ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ,
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ,
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ»

м. Одеса

05 червня 2026 року

КРИМІНАЛІСТИКА МАЙБУТНЬОГО: ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

5 червня 2026 р.

*Одеса
2026*

**CRIMINALISTICS OF THE FUTURE:
DIGITAL INNOVATIONS, ARTIFICIAL INTELLIGENCE,
GLOBAL CHALLENGES AND THREATS**

**Proceedings of the International Scientific and Practical
Conference**

5 June 2026

*Odesa
2026*

*Рекомендовано до друку рішенням кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології НУ«ОЮА» (протокол № 20 від 12 червня 2026 року)
Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ОНДІСЕ (протокол №4 від 22 червня 2026 року)*

Криміналістика майбутнього: цифрові інновації, штучний інтелект, глобальні виклики та загрози: збірник матеріалів міжнар. наук.–практ. конф. (м. Одеса, 5 черв. 2026 р.) / [орг. комітет: С. Ківалов, М. Аракелян, О. Катарага, Д. Кішко, В. Шепітько, Д. Колодін, А. Колодіна Л. Аркуша, та ін.]; Нац. ун–т «Одеська юридична академія», кафедра криміналістики, судових експертиз та поліграфології; Національний центр судових експертиз при Міністерстві юстиції Республіки Молдова; Одеський науково–дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, Міжнародна громадська організація «Конгрес криміналістів». Одеса: НУ «ОЮА», 2026. 564 с.

У збірнику викладено матеріали Міжнародної науково–практичної конференції «Криміналістика майбутнього: цифрові інновації, штучний інтелект, глобальні виклики та загрози», проведеної 5 червня 2026 року Національним університетом «Одеська юридична академія» за участю українських та іноземних науковців, судових експертів, представників правоохоронних органів, практиків, приватних експертів і здобувачів наукових ступенів. Матеріали присвячено криміналістичним інноваціям, цифровим технологіям, штучному інтелекту, розслідуванню злочинів у кіберпросторі, кримінально–правовим і кримінологічним викликам цифровізації, а також кримінально–процесуальним, оперативнорозшуковим та криміналістичним аспектам документування злочинів у цифровий час.

Висловлюємо вдячність усім авторам за активну участь, якісний науковий матеріал та дотримання принципів академічної доброчесності.

Матеріали викладені в авторській редакції.

Відповідальність за зміст, наукову новизну, коректність цитування та достовірність фактичного матеріалу несуть автори.

© НУ «Одеська юридична академія», 2026

© Автори статей, 2026

*Recommended for publication by the decision of the Department of Criminalistics, Forensic Examinations and Polygraphology NU «OLA» (Pr. 20, June, 12, 2026)
Recommended for publication by the decision of the Academic Council of ONDISE (Pr. 4, June, 22, 2026)*

Criminalistics of the Future: Digital Innovations, Artificial Intelligence, Global Challenges and Threats: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Odesa, 5 June 2026) / [Organizing Committee: S. Kivalov, M. Arakelyan, O. Cataraga, D. Kishko, V. Shepitko, A. Kolodina, D. Kolodin, L. Arkusha, et al.]; National University «Odesa Law Academy», Department of Criminalistics, Forensic Examinations and Polygraphology; National Centre of Judicial Expertise of the Ministry of Justice of the Republic of Moldova; Odesa Scientific Research Institute of Forensic Examinations of the Ministry of Justice of Ukraine; International Public Organization «Congress of Criminalists». Odesa: NU «OLA», 2026. 564 p.

The Proceedings contain papers presented at the International Scientific and Practical Conference «Criminalistics of the Future: Digital Innovations, Artificial Intelligence, Global Challenges and Threats», held on 5 June 2026 by the National University «Odesa Law Academy». The conference brought together Ukrainian and foreign scholars, forensic experts, representatives of law enforcement agencies, practitioners, private experts and postgraduate researchers. The materials cover criminalistics innovations, digital technologies, artificial intelligence, expert support for justice, investigation of crimes in cyberspace, criminal law and criminological challenges of digitalization, as well as criminal procedure, operational–search and criminalistics aspects of documenting crimes in the digital age.

We express our sincere gratitude to all authors for their active participation, high–quality academic contributions and adherence to academic integrity.

The materials are published in the authors' original versions.

Authors bear responsibility for the content, scientific novelty, accuracy of citations and reliability of factual information.

© National University «Odesa Law Academy», 2026

© Authors of articles, 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРОКУРАТУРИ ТА СЛІДСТВА
(КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ)
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ, СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
ТА ПОЛІГРАФОЛОГІЇ
(м. Одеса, Україна)**

**NATIONAL UNIVERSITY «ODESA LAW ACADEMY»
FACULTY OF PROSECUTION AND INVESTIGATION
(CRIMINAL JUSTICE)
DEPARTMENT OF CRIMINALISTICS, FORENSIC EXAMINATIONS AND
POLYGRAPHOLOGY
(Odesa, Ukraine)**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ЮСТИЦІЇ
РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА
(м. Кишинів, Республіка Молдова)
NATIONAL CENTRE OF JUDICIAL EXPERTISE
MINISTRY OF JUSTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
(Chişinău, Republic of Moldova)**

**ОДЕСЬКИЙ НАУКОВО–ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
(м. Одеса, Україна)
ODESA SCIENTIFIC RESEARCH INSTITUTE
OF FORENSIC EXAMINATIONS
MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE
(Odesa, Ukraine)**

**МІЖНАРОДНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«КОНГРЕС КРИМІНАЛІСТІВ»
(Україна)
INTERNATIONAL PUBLIC ORGANIZATION
«CONGRESS OF CRIMINALISTS»
(Ukraine)**

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

ГОЛОВА ОРГКОМІТЕТУ:

Сергій КІВАЛОВ – Президент Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., академік;

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Мінас АРАКЕЛЯН – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор;
Денис КОЛОДІН – декан факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор;
Лариса АРКУША – завідувач кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор.

СПІВОРГАНІЗАТОРИ:

Ольга КАТАРАГА – директор Національного Центру судових експертиз Міністерства юстиції Республіки Молдова, судовий експерт вищої категорії, д.ю.н.;
Пьотр ПЄТКОВИЧ – заступник директора Національного Центру судових експертиз Міністерства юстиції Республіки Молдова, судовий експерт вищої категорії;
Дмитро КІШКО – директор Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України;
Антоніна ЧЕРЕМНОВА – вчений секретар Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, к.ю.н., доцент;
Валерій ШЕПІТЬКО – президент Міжнародної громадської організації «Конгрес криміналістів», д.ю.н., професор.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Дар'я МІНЧЕНКО – начальник відділу міжнародних зв'язків Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
Таїсія ІВАНІЙЧУК – директор наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія», к.біол.н.;
Сергій СТАРОДУБОВ – декан факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
Богдан ФАСІЙ – декан факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент
Євген ХИЖНЯК – декан факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент

- Віктор ЦИТРЯК** – заступник декана факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Юлія ГРЕСЬ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Анна КОЛОДІНА** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Олександр ЧЕРНОВ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».

ГОЛОВА РОБОЧОЇ ГРУПИ:

- Анна КОЛОДІНА** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;

ЧЛЕНИ РОБОЧОЇ ГРУПИ:

- Вікторія ГРИНЕВИЧ** – в.о. директора Центру поліграфологічних досліджень та тестування, асистент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія»;
- Ірина ПИШНЕНКО** – провідний фахівець відділу ліцензування, акредитації та забезпечення якості освіти, асистент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія»;
- Олександра СТАУРСЬКА** – завідувач підготовчим відділенням, доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК / УКЛАДАЧІ:

- Лариса АРКУША** – завідувач кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор;
- Антоніна ЧЕРЕМНОВА** – вчений секретар Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, к.ю.н., доцент;
- Пьотр ПЕТКОВИЧ** – заступник директора Національного Центру судових експертиз Міністерства юстиції Республіки Молдова, судовий експерт вищої категорії;
- Валерій ШЕПІТЬКО** – президент Міжнародної громадської організації «Конгрес криміналістів», д.ю.н., професор;
- Юлія ГРЕСЬ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;

- Анна КОЛОДІНА** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Олександра СТАУРСЬКА** – завідувач підготовчим відділенням, доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».
- Олександр ЧЕРНОВ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».

ЧЕРНОВ Олександр.....298
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІДПИСІВ
У ЦИФРОВИХ КОПІЯХ ДОКУМЕНТІВ

ЮСУПОВ Володимир, КИСІЛЬ Наталія.....303
ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛІСТИКИ У ПРАКТИКУ ПРОВЕДЕННЯ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

СЕКЦІЯ 4.

КРИМІНАЛЬНО–ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВІД КІБЕРТЕРОРИЗМУ ДО АВТОНОМНИХ СИСТЕМ ОЗБРОЄННЯ

АРТЮХ Надія, КОЗАЧЕНКО Віталій.....308
КІБЕРБУЛІНГ У СИСТЕМІ ДЕТЕРМІНАНТ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ
МОЛОДІ

БЕРШАВСЬКА Анастасія.....313
ОРГАНІЗАЦІЙНО–ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ,
ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ПОСОБНИЦТВОМ ДЕРЖАВІ–АГРЕСОРУ

ГОРБАЧОВА Ірина.....316
ІНФОРМАЦІЙНІ ВКИДИ ТА ЦИФРОВА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

ЄРОФЕЄВА Ольга.....321
МОТИВИ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕННЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ СПАДКОВИМ
МАЙНОМ

КЛИМЕНКО Дар'я, КОЗАЧЕНКО Віталій.....324
ЦИФРОВІ ФОРМИ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ:
КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

КОЗАЧЕНКО Віталій.....329
ПРОБЛЕМА ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ:
КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

КУБАЄНКО Андрій.....334
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
КРИМІНАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

ЛУКАЩУК Каріна.....	338
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	
ЛУЦЮК Павло.....	342
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ВПЕРШЕ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	
СИДОРЧУК Владислав, СИДОРЧУК Інна.....	348
КІБЕРТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА НАПРЯМКИ ПРОТИДІЇ	
СТЕПАНЕНКО Оксана.....	353
КІБЕРНАСИЛЬСТВО ЯК САМОСТІЙНА ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	
ТІТУНІНА Катерина.....	358
ПРОТИДІЯ РАДИКАЛІЗАЦІЇ ТА ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
ЦЕХАН Дмитро.....	362
ІДЕОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	
ЦИТРЯК Віктор.....	367
ЕФЕКТИВНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ	

СЕКЦІЯ 5.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ЦИФРОВИЙ ЧАС

АЛБУЛ Сергій.....	372
КРИМІНАЛЬНА РОЗВІДКА ЯК СИСТЕМНИЙ ЕЛЕМЕНТ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ВАЩУК Олеся.....	377
ПРОБЛЕМИ ДОСТОВІРНОСТІ ФОТО- ТА ВІДЕОДОКАЗІВ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ DEERFAKE-ТЕХНОЛОГІЙ	

DOI <https://doi.org/10.32837/11300.33608>

Луцюк Павло

*кандидат юридичних наук,
прокурор Рівненської окружної прокуратури Рівненської області
м.Рівне, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4357-3194>
e-mail: fres@ukr.net*

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ВПЕРШЕ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Проаналізовано основні аспекти визначення поняття вчинення кримінального правопорушення вперше. Наведено особливості застосування звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі вчинення кримінального правопорушення вперше, зокрема співвідношення понять «вчинення кримінального правопорушення вперше» та «погашення і зняття судимості». Досліджено судову практику встановлення факту вчинення кримінального правопорушення вперше у випадку вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень (ідеальна сукупність).

Ключові слова: вчинення кримінального правопорушення вперше, погашення судимості, зняття судимості, ідеальна сукупність.

Lutsiuk Pavlo

*Candidate of Juridical Sciences,
Prosecutor at the Rivne District Prosecutor's Office,
Rivne, Ukraine*

PROBLEMS OF DEFINING THE FIRST-TIME COMMISSION OF A CRIMINAL OFFENSE IN CRIMINAL LAW AND JUDICIAL PRACTICE

The key aspects of defining the concept of first-time commission of a criminal offense are analyzed. The paper outlines the particularities of releasing an individual from criminal liability in cases of a first-time commission of a criminal offense, including the relationship between the notions of «first-time commission of a criminal offense» and «extinguishment and expungement of conviction.» Judicial practice is examined regarding the establishment of the fact of first-time commission of a criminal offense where a person has committed two or more criminal offenses (ideal concurrence).

Keywords: first-time commission of a criminal offense, extinguishment of conviction, expungement of conviction, ideal concurrence.

В українській мові слово «вперше» є прислівником, що має значення: один раз; у перший раз; спершу. [1]

У кримінальному та кримінальному процесуальному праві поняття «вперше» має інший зміст і означає відсутність у особи юридичного минулого щодо вчинення нею кримінальних правопорушень, тісно пов'язуючись з інститутами зняття та погашення судимості. Крім того, вчинення кримінального правопорушення вперше може безпосередньо впливати на його кваліфікацію, а також на наявність чи відсутність обставин, що обтяжують покарання (зокрема, повторність злочину та рецидив злочинів), і слугувати однією з обов'язкових підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Слід виокремити загальні та спеціальні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, яка вчинила кримінальне правопорушення вперше.

До загальних підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності, яка вчинила кримінальне правопорушення вперше, слід віднести підстави, передбачені ст. 45 Кримінального кодексу України (надалі – КК України) – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям; ст. 46 КК України – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; ст. 47 КК України – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки; ст. 48 КК України – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки); а також ст. 97 КК України – звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру. [2]

У разі застосування спеціальних підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності, яка вчинила кримінальне правопорушення вперше, законодавець пов'язує таке звільнення з учиненням конкретного кримінального правопорушення.

До спеціальних підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності, яка вперше вчинила кримінальне правопорушення, законодавець відносить випадки, передбачені частиною четвертою статті 289 КК України. Зокрема, суд може звільнити від кримінальної відповідальності особу, яка вперше вчинила дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вона добровільно повідомила про це правоохоронні органи, повернула транспортний засіб власнику та повністю відшкодувала завдані збитки. Також звільнення можливе відповідно до частини п'ятої статті 401 КК України. Особа, яка під час дії воєнного стану вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407 або 408 цього Кодексу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності за умови, що вона добровільно звернулася з клопотанням до слідчого, прокурора або суду щодо наміру повернутися до військової частини або місця служби для продовження проходження військової служби та має письмову згоду командира (начальника) військової частини (установи) на продовження служби. Звільнення здійснюється

відповідно до порядку, передбаченого кримінальним процесуальним законодавством України.

У юриспруденції поняття вчинення кримінального правопорушення вперше фактично пов'язується з трьома такими критеріями:

особа раніше взагалі не вчиняла злочинів чи кримінальних проступків;

вчинене особою раніше кримінальне правопорушення втратило юридичне значення (судимість знята або погашена);

особа, яка притягувалася до кримінальної відповідальності, була звільнена від кримінальної відповідальності (у зв'язку з дійовим каяттям, примиренням винного з потерпілим тощо).

Статтею 62 Конституції України визначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду.[3]

Відповідно до статті 88 КК України особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду і до погашення або зняття судимості. Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або зі звільненням від покарання, а також такі, що відбули покарання за діяння, кримінальну протиправність і караність якого усунено законом, визнаються такими, що не мають судимості. До осіб, які не мають судимості, законодавець також відносить осіб, які були реабілітовані. Порядок і підстави зняття та погашення судимості визначено статтями 89–91 КК України.

Водночас на практиці часто постає питання співвідношення поняття вчинення кримінального правопорушення вперше з правовим статусом особи, у якої судимість знята чи погашена. Адже в такому випадку особа фактично раніше вчиняла кримінальне правопорушення, і з логічної точки зору не можна стверджувати, що вона вчинила його вперше. Водночас такий висновок суперечить вимогам статті 89 КК України, якою юридично встановлено, що особа, у якої судимість знята чи погашена, вважається такою, що не має судимості.

При вирішенні цього питання слід враховувати кримінально–правовий зміст поняття «вчинення злочину вперше». Це означає, що особа визнається такою, яка вчинила кримінальне правопорушення вперше, і у випадку, якщо кримінальне правопорушення фактично було вчинене нею не вперше, але на день його вчинення існували юридичні підстави, що виключали можливість визнання такого кримінального правопорушення повторним або рецидивом злочинів. Це має місце, зокрема, якщо за раніше вчинене кримінальне правопорушення:

а) особу було звільнено від кримінальної відповідальності на підставах, установлених КК України (у тому числі у зв'язку із закінченням строків давності), згідно із законом про амністію або на підставі акта про помилування;

б) особа хоча і була засуджена за раніше вчинене кримінальне правопорушення, однак на момент вчинення нового кримінального правопорушення судимість була знята або погашена;

в) особа не підлягає кримінальній відповідальності, оскільки кримінальну караність вчиненого діяння скасовано новим кримінальним законом (стаття 5 КК України). [4, с. 179]

У цій роботі не можна оминати питання співвідношення поняття вчинення кримінального правопорушення вперше з інститутом сукупності кримінальних правопорушень.

Досить часто виникає питання, як оцінювати діяння, коли особа одним діянням вчиняє два кримінальні правопорушення, і чи вважається це вчиненням кримінального правопорушення вперше.

Статтею 33 КК України визначено, що сукупністю кримінальних правопорушень визнається вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини цього Кодексу, за жодне з яких її не було засуджено.

На законодавчому рівні види сукупності кримінальних правопорушень не визначено. Проте в юридичній літературі розрізняють два види сукупності кримінальних правопорушень: ідеальну та реальну.

Ідеальна сукупність виникає у випадку, коли особа одним діянням одночасно вчиняє два або більше кримінальних правопорушення. Наприклад, службова особа, яка одержала як хабар наркотичні засоби, однією дією вчиняє злочин, передбачений статтею 368 КК України, та злочин, передбачений статтею 308 КК України. Ознаками ідеальної сукупності є вчинення злочинів: а) одним діянням; б) в одному місці; в) одночасно; г) за наявності всіх необхідних ознак, передбачених двома чи більше різними статтями КК України.

Реальна сукупність має місце у випадку, коли особа в різний час кількома різними та відокремленими одне від одного діяннями вчинила два або більше кримінальних правопорушень. Кожне з кримінальних правопорушень, що утворюють сукупність, кваліфікується окремо за відповідною статтею або частиною статті КК України. [5, с. 112]

Так, Верховний Суд у справі № 761/1571/23 зазначив, що однією з умов, передбачених статтею 45 КК України, є вчинення особою кримінального правопорушення (кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину) вперше. Тому особу, у діях якої вбачається повторність, сукупність (крім ідеальної) або рецидив, не можна звільнити від кримінальної відповідальності на підставі цієї статті.

Аналогічна правова позиція висловлена у справі № 157/1091/22, у якій Верховний Суд зазначив, що поза увагою судів попередніх інстанцій залишилося те, що у цьому провадженні особа обвинувачувалася у пособництві в підробленні документа, вчиненому за попередньою змовою групою осіб (ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 358

КК України), а також у використанні завідомо підробленого документа (ч. 4 ст. 358 КК України).

Суд установив, що вчинені особою кримінальні правопорушення утворюють реальну сукупність, оскільки обвинувачена своїми відокремленими одна від одної діями вчинила два різні злочини. Отже, у суду першої інстанції не було підстав для застосування статті 47 КК України через відсутність такої обов’язкової об’єктивної умови, як вчинення злочину вперше.

Отже, у випадку вчинення особою кількох кримінальних правопорушень, що утворюють ідеальну сукупність, вважається, що такі кримінальні правопорушення особа вчинила вперше, а тому її може бути звільнено від кримінальної відповідальності.

Окрім того, вчинення особою кримінального правопорушення вперше безпосередньо впливає на міру покарання.

Так, у справі № 127/19722/17 Верховний Суд, надаючи оцінку доводам прокурора щодо необхідності застосування більш суворого покарання стосовно особи, зазначив, що обраний захід примусу відповідає тяжкості злочину, а касаційна скарга прокурора не містить вагомих аргументів щодо невідповідності призначеного судом покарання особі засудженого (притягнення до кримінальної відповідальності вперше, молодий вік, стан здоров’я) через його м’якість. У зв’язку із цим у Верховного Суду не виникло сумнівів у законності та обґрунтованості оскаржуваних судових рішень.

Таким чином, у кримінальному праві вчинення особою кримінального правопорушення вперше безпосередньо впливає на рішення суду щодо правопорушника, оскільки є як однією з підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності, так і обставиною, що впливає на міру покарання. Зокрема, це дозволяє суду призначити покарання ближче до нижньої межі, визначеної санкцією відповідної статті, а також часто є підставою для застосування статті 75 КК України, тобто звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Перелік використаних джерел:

1.Словник української мови: в 11 т. Т. 1: А–В / АН УРСР, Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970. Стаття «вперше». URL: <http://sum.in.ua/s/vpershe>

2.Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341–ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341–14#Text>

3.Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96–вр#Text>

4.Кримінальний кодекс України. Науково–практичний коментар: у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5–те вид., допов. Харків: Право, 2013. 376 с.

5. Науково–практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 7–ме вид., переробл. та допов. Київ : Юридична думка, 2010. 1288 с.